

взаємодії, що відображається на її психоемоційному стані. Дослідження показало, що ситуація не є критичною, проте серед опитуваних все ж є такі, на котрих карантин впливає деструктивно, що може мати, в майбутньому, негативні наслідки. Саме тому потрібно більше уваги приділяти своєму емоційному стану, уникати та боротися зі стресом, займатися справами, які приносять задоволення та позитивні емоції.

1. Лукашевич О. Емоційна стабільність особистості: теоретичне конструювання та методологічна рефлексія проблеми. *Психологічні перспективи*. 2015. № 25. С. 142–151.
2. Солдатов С. В. Аналіз сучасних теоретичних поглядів на психологічний стрес та прояви його наслідків. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. Вип. 3. С. 281–285.
3. Lazarus R. S. Coping theory and research: Past, present and future. *Psychosomatic Medicine*. 1993. Vol. 55. P. 234–247.

УДК 004.9.021:378

Мар'єнко М. В., к.пед.н. (Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, м. Київ)

СЕРВІСИ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ МАТЕРІАЛІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДКРИТОЇ НАУКИ

Відкрита наука, відкритий доступ, відкриті дані та відкритий код стають все більш популярними та необхідними. Однак широкого впровадження цих практик в Україні ще не досягнуто. Однією з причин є те, що дослідники не впевнені в тому, як спільне використання матеріалів вплине на їх кар'єру. Відкриті матеріали, як

свідчать дослідження [1], призводять до збільшення цитувань, уваги ЗМІ та колег, можливостей спільної роботи над однією науковою проблемою та додаткового фінансування. Подібні висновки [1] є свідченням того, що відкриті наукові дослідження привносять значну користь науковцям порівняно з традиційними закритими практиками.

Деякі дослідники не сприймають серйозно публікацію в журналах відкритого доступу як варіант оприлюднення наукових здобутків, а замість цього публікують матеріали в окремих журналах із закритим (чи обмеженим) доступом, які вважаються престижними у своїй галузі. Науковці можуть забезпечити відкритий доступ до своїх матеріалів, розмістивши їх як «подані до розгляду» перед офіційним експертним оглядом та публікацією в журналі. Сервіси для подібних матеріалів є безкоштовними та відкритими як для публікацій авторів так і для читачів. Такі сервіси відкритого доступу існують для різних галузей науки [1]: arXiv (переважно фізико-математичні науки), bioRxiv (лише для біологічних наук), CERN document server (фізико-математичні-науки, зокрема фізика), EconStor (економічні науки). В якості прикладу, більш детально розглянемо архів відкритого доступу arXiv (<https://arxiv.org/>). arXiv є яскравим прикладом сервісу відкритого доступу до наукових матеріалів з: фізики, математики, комп'ютерних наук, біології, економіки, статистики та електротехніки. Проте, окремі групи мають дуже обмежені підкатегорії, тому переважають ресурси з фізико-математичних наук. В описі сервісу підкреслюється, що дана служба не претендує на статус журналу, а є лише архівом з відкритим доступом та подальшим розповсюдженням матеріалів. Зрозуміло, що

матеріал, який завантажено на зберігання не рецензується. Проте проходить процес модерації, який полягає лише в перевірці належності матеріалу вказаній предметній області та наявності наукової цінності. Оскільки сервіс англomовний, то насамперед перевіряють та приймають матеріали на англійській мові. При цьому, матеріал не обов'язково має бути вже опублікований. Він може бути лише поданим до друку (про це слід вказати в процесі подачі матеріалу). Матеріали написані українською теж приймаються, але з певними запізненнями та окремими уточненнями. Так, під час подачі реквізити україномовного матеріалу слід зазначати англійською (перекласти). Сервіс arXiv містить і пошукові інструменти: за назвою, анотацією, автором, словом в тексті матеріалу. Практично за кожним реквізитом поданого матеріалу передбачено пошук. Користувач зможе під час перегляду окремого ресурсу обрати формат для подальшого завантаження (переважно формат pdf).

Окремої уваги заслуговує сам процес подання матеріалу до архіву, оскільки тут є декілька важливих моментів. Коли користувач вперше зареєструвався, він не одразу зможе завантажувати свої наукові нароби і не в усі категорії. Слід отримати підтвердження від свого колеги, що даний користувач дійсно є фахівцем з певної галузі та має право завантажувати в дану категорію власні наукові матеріали. Колега має бути не лише зареєстрованим користувачем, але й власником не менш як чотирьох ресурсів, що вже пройшли модерацію та опубліковані. При цьому, для кожної окремої категорії потрібно надсилати подібний запит. А для того, щоб завантажувати ресурси одразу в декілька категорій, слід при реєстрації вказати офіційну електронну адресу (поштову скриньку

організації). Друге важливе питання, це яку саме ліцензію обрати при поданні ресурсу до arXiv: жодної ліцензії з наявних, CC BY 4.0, CC BY-SA 4.0, CC BY-NC-SA 4.0, CC0 1.0 чи специфічна ліцензія arXiv.org. Як правило, найбільш розповсюдженим варіантом є BY-NC-SA 4.0. (некомерційна). Дана ліцензія передбачає копіювання матеріалу на будь-якому носії та у будь-якому форматі та подальше його адаптування для використання в наукових дослідженнях. Також сервіс arXiv має інструмент для створення публічного ідентифікатора автора та можливість пов'язати обліковий запис з ORCID iD.

Отже, сервіси відкритого доступу, такі як наприклад arXiv, забезпечують декілька принципів відкритої науки, зокрема, відкритий доступ до електронних ресурсів та наукових джерел, їх подальше розповсюдження та використання. Впровадження парадигми відкритої науки призведе до більш ретельного рецензування матеріалів, оскільки завдяки відкритим даним стають доступні проміжні дослідницькі звіти.

1. McKiernan E. C. et al. Point of View: How open science helps researchers succeed. eLife, 2016. 5:e16800. DOI : 10.7554/eLife.16800.